

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale
2014-2020

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
Axa prioritară: Educație și competențe; Obiectiv specific 6: Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul pre-universitar în vederea promovării
unor servicii educaționale de calitate orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive
Denumirea proiectului: *DidactForm - Cadre DIDACTiceFORMate pentru educatie incluziva de calitate* (POCU/73/6/6/106758)

Consilierea are caracteristici specifice în școlile din zone defavorizate. Prima caracteristică este că aparține consilierii de ajutor, cu cerințe de aplicare a principiilor umaniste și de respectare a drepturilor persoanei consiliate. Ajutorul acordat are scopul de a răspunde la nevoi speciale prin găsirea căilor și mijloacelor de răspuns la cerințele educative înainte de momentele decisive ale consilierii pentru orientare vocațională. A doua decurge din oferta scăzută și slab diversificată de calificări profesionale și ocupații. A treia este reprezentată de nevoia absolvenților de a-și asigura subzistența prin intrare rapidă pe piața muncii. A patra apare ca un dezavantaj creat de condiționarea accesului, prin media obținută la examenul de capacitate, la meseriile rentabile și cerute pe piața muncii.

În condițiile create de aceste caracteristici, consilierea și orientarea elevilor cu cerințe educative speciale (CES) generează sarcini delicate și dificile pentru consilieri/ dascăli. Ca să le rezolve competent, ei trebuie să fie informați, formați și dedicați.

Intervențiile de consiliere cuprind toate acțiunile destinate să producă schimbări în persoane și grupuri.

Activitățile necesare în intervenția de consiliere se pot desfășura pe trei dimensiuni:

- **Sarcina** arată pe cine sau ce țintește intervenția de consiliere. Din perspectiva sarcinii, intervențiile pot fi orientate către persoane, familie, clasă, școală, cartier, localitate, asociație sau instituție.
- **Scopul** intervenției poate fi: prevenția sau remedierea handicapului școlar, stimularea dezvoltării personale, Totodată, se precizează de ce este necesară sau așteptată intervenția.
- **Metoda** de intrare în contact și de lucru cu persoanele arată **cum** se produce intervenția: prin serviciu direct, care implică contact și comunicare între consilier și consiliat; prin consultație și pregătire, împreună cu alți profesioniști; prin media.

Deci, funcțiile dascălului-consilier sunt: consilier, consultant, coordonator, agent de orientare și evaluator.

Consilierea individuală este considerată activitatea cea mai importantă. Consilierul furnizează o situație de învățare în care consiliatul este ajutat să își cunoască situația prezentă și să anticipe situații viitoare, în care își poate folosi caracteristicile și potențialul pe o cale satisfăcătoare pentru sine și benefică pentru societate.

Termenul de **consiliere** are numeroase definiții. Pentru elevii cu CES este potrivită definiția care redă înțelegerea faptului că în consiliere persoanele interacționează în scopul oferirii și primirii de ajutor. Consilierul îl ascultă pe consiliat, comunică cu acesta, dar nu acționează și nu hotărăște în locul lui.

Consilierea persoanelor cu insuficiențe, deficiențe sau dizabilități are caracteristici specifice. Consilierea elevilor cu CES are loc în colaborare cu medici, psihologi, psihopedagogi, asistenți sociali, cu familia. Consilierul obține de la specialiști informații despre conduita consiliatului și le pune la dispoziția acestuia, cu evidențierea aspectelor pozitive și posibilităților, oportunităților de integrare (școlară, profesională, socială).

Perspectiva din care lucrează consilierul este de întărire a părților pozitive, de maximizare a potențialului consiliatului pentru asumarea de roluri sociale posibile și realiste, care oferă perspectiva unor performanțe bune.

Sintagma **elev cu nevoi/ cerințe educative speciale (CES)** a fost inventată atunci când criteriul educațional a reușit să coordoneze criteriile medicale, psihologice și sociologice de evaluare și orientare școlară și profesională a elevilor cu insuficiențe, incapacități, tulburări sau dificultăți fizice, senzoriale, intelectuale.

În fiecare generație de elevi există copii cu deficiențe, adică cu pierdere, insuficiență sau anomalie, tranzitorie sau definitivă, a structurilor de funcționare fiziologică sau psihologică. În relație cu mediul școlar, ei pot dobândi un handicap, ca o consecință posibilă dar nu obligatorie a dezavantajului, dat de funcționarea deficitară. Când incapacitatea sau limitarea, rezultată din deficiențe, se transpune în dezavantaj handicapant, este necesară orientarea spre instituții speciale de învățământ. Dar handicapul poate fi prevenit sau diminuat în multe cazuri. Soluția preconizată indică răspunsuri educative adecvate la nevoile elevului, formulate ca cerințe speciale. Când aceste răspunsuri sunt adecvate și suficiente pentru susținerea dezvoltării personale și adaptării școlare, atunci se poate vorbi de o posibilă integrare socială și profesională.

1. Elevul cu dificultăți de învățare

Dificultățile de învățare sunt întâlnite frecvent în copilăria mică și mijlocie, dar și la adolescent și adult. Ele apar în activitatea de rezolvare a sarcinilor de învățare și desemnează un comportament inadecvat, ineficient, inoperant, cu randament scăzut.

Persoana cu dificultăți de învățare, indiferent de sursa acestor dificultăți, este cea care riscă să nu se înscrie în direcția finalităților educaționale cu vocație universală, deoarece prezintă întârzieri semnificative față de nivelul obișnuit al achizițiilor școlare, în raport cu programa și cu cadrul de referință constituit de

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Instrumente Structurale
2014-2020

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
Axa prioritară: Educație și competențe; Obiectiv specific 6: Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul pre-universitar în vederea promovării unor servicii educaționale de calitate orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive
Denumirea proiectului: *DidactForm - Cadre DIDACTiceFORMate pentru educatie incluziva de calitate (POCU/73/6/6/106758)*

majoritatea colegilor. Aceste întârzieri îi contrariază pe cei din jur, fiindcă elevii nu au deficiențe fizice, intelectuale sau senzoriale. Acest tip de persoană este apreciat de anturaj ca având potențialul intelectual necesar pentru achizițiile școlare proiectate. Cu toate acestea, elevii înregistrează întârzieri cu mai mult de 1 an sau cu mai mult de 2 ani. Întârzierile se înregistrează la una dintre disciplinele principale (română, matematică) sau pe ansamblul disciplinelor școlare, îndeosebi în școala primară și gimnaziu. Stabilirea dificultăților de învățare se face prin evaluare pedagogică sumativă, bazată pe programele în care sunt date obiectivele învățării și standardele de performanță.

Deci, termenul **dificultăți de învățare** semnifică întârzierile în achiziția unei/unor discipline școlare sau în ansamblul disciplinelor școlare. Acesta este utilizat atunci când un elev are performanțe școlare slabe, în pofida unui potențial intelectual normal. Elevul cu dificultăți de învățare este cel care, deși nu are o deficiență, nu rezolvă unele sau toate sarcinile învățării școlare. El nu are nevoi speciale semnificative, reclamând doar anumite CES sau abordări educative speciale.

Dificultățile de învățare se manifestă, cu predilecție, în zona capacităților instrumentale: vorbit (dislalii, disfemii, disfonii), scris (disgrafii, dislexii), citit, calcul (matematice, psihometrice, auditive, vizuale), orientare (spațială, temporală, ritmică).

2. Elevul cu handicap sociocultural

Elevul cu CES este cel dezavantajat din diverse surse și care are nevoie de asistență psihopedagogică complementară, cantitativ și calitativ variabilă. Dacă nu o primește, se instalează starea de handicap, care înseamnă, de fapt, pierderea sau limitarea șanselor de a lua parte la viața grupului sau comunității, la un nivel echivalent cu al celorlalți și reprezintă un dezavantaj în relațiile persoanei cu mediul fizic, familial, școlar, profesional, social.

Starea biologică sau psihologică a persoanei este cea care determină dezavantajul și conduce la instalarea unui handicap. Alteori determinantul major este mediul social în care individul se naște și se dezvoltă. Pentru a explica eșecul școlar al elevilor proveniți din medii defavorizate economic și cultural, este adesea utilizat termenul **handicap sociocultural**. În definirea acestui concept, accentul este pus de unii autori pe handicapul intelectual sau lingvistic, iar de alți autori pe tulburările de ordin afectiv. Pentru a preveni sau remedia acest tip de handicap este necesar un răspuns pedagogic adecvat la cerințele speciale de compensare a curențelor din mediul de proveniență. Toți specialiștii susțin

despre acest tip de copii că au lipsuri sau insuficiențe psihologice. Totodată, ei au constatat că insuficiențele pot fi compensate prin metode pedagogice adecvate.

Elevul cu handicap sociocultural va trebui să fie diferențiat de elevul cu tulburări de învățare, elevul cu handicap și elevul cu deficiență mintală.

3. Elevul cu handicap intelectual

Problema este dacă un elev sau altul, cu dificultăți școlare generate ascuns, neobservabile și greu de diagnosticat are un handicap sociocultural sau handicapul este instalat pe fondul unui intelect de graniță. Cazul de graniță se consideră un efect al distribuției populației de referință pe o scală continuă a performanțelor intelectuale, măsurate cu teste de inteligență. Elevul aflat în această stare are dificultăți școlare, cu risc de eșec școlar și uneori tulburări comportamentale. Din punct de vedere medical este susceptibil la încadrarea în deficiența intelectuală ușoară.

4. Elevul cu deficiență mintală

Criteriul departajării deficienței mintale este discrepanța între rezultatele efective și rezultatele scontate ale învățării. Stabilirea diagnosticului diferențial este necesar în orientarea școlară și profesională a elevilor, deoarece elevii cu deficiență mintală sunt acceptați de școlile din învățământul special.

Elevul cu deficiență mintală este cel care, la evaluarea capacităților cognitive realizată cu ajutorul examinării psihologice standardizate, relevă funcționare net inferioară mediei, alături de deficiențe ale comportamentului de adaptare manifestate la începutul perioadelor de creștere. În perioada timpurie a creșterii adaptările deficitare sunt considerate ca întârzieri ale dezvoltării. Când întârzierea persistă și incapacitățile se accentuează, deficiența constituită conduce la handicap pe timp nelimitat.

Deficiența mintală este ușoară atunci când evaluarea funcțională evidențiază următoarele aspecte: limitări în planul dezvoltării cognitive; dificultăți în dezvoltarea percepției, psihomotricității, gândirii, memoriei, limbajului; personalitate care necesită intervenții terapeutice și psihoterapeutice; dificultăți în procesul de socializare; un CI de la 70-75 la 50-55 și un profil ce marchează inegalități în dezvoltarea intelectuală.

Deficiența mintală este considerată moderată spre severă când evaluarea funcțională evidențiază următoarele caracteristici: limitări în dezvoltarea cognitivă, care restrâng capacitățile de învățare; capacități funcționale limitate în planul autonomiei personale și sociale; dificultăți în dezvoltarea senzorială și motorie; un CI situat între 55-50 și 25-20.

Deficiența mintală este calificată drept profundă atunci când evaluarea funcțională relevă următoarele caracteristici: limitări importante în planul dezvoltării cognitive; abilități perceptiv-motrice și de comunicare cu manifestare limitată; capacități funcționale foarte slabe în planul autonomiei personale și sociale; un CI inferior valorii de 25-20.

5. Elevul cu dificultăți și tulburări de limbaj

Dificultățile de limbaj încep de la vârstele preșcolare, multe persistă în timpul școlarizării și au consecințe de-a lungul vieții personale.

Anomaliile, insuficiențele sau pierderile, tranzitorii sau definitive, ale structurilor de funcționare constituie deficiențe legate de înțelegerea și utilizarea limbajului intern și extern. Deficiențele de limbaj pot exista de sine-stătător sau asociate cu alte tipuri de deficiențe: intelectuală, senzorială sau fizică.

Tulburările de limbaj sunt foarte variate, atât sub raportul gravității, cât și al manifestărilor și efectelor produse în activitatea școlară, profesională și în relațiile cu alții.

Clasificarea românească a tulburărilor de limbaj cuprinde următoarele categorii de deficiențe: deficiențe polimorfe (alalia, afazia); deficiențele de dezvoltare a limbajului (retard intelectual, mutism psihogen, electiv sau voluntar); tulburările și deficiențele limbajului, asociate disfuncțiilor din nevroze și psihoze (dislogii, ecolalii, jargonofazii, bradifazii); tulburări de ritm și fluentă a vorbirii (bâlbâiala, logonevroza, tahilalia, bradilalia, aftongia, tumulus semonis, tulburări coreice); tulburări de pronunție și articulare (dislalia, dizartria); tulburări de voce (afonie, disfonie, fonoastenie); dificultăți de citire (dislexie); dificultăți de scriere (disgrafie).

Pentru ameliorarea deficiențelor de limbaj este necesară depistarea aspectului pe care elevul îl învață mai rapid și a celor ce creează dificultăți de învățare. O abordare pedagogică recomandată este exersarea aspectelor deficitare, folosind ca poartă de intrare aspectele mai bine dezvoltate.

6. Elevul cu dificultăți comportamentale

Elevul în dificultate comportamentală este cel afectat de tulburări de comportament și tulburări de comportament asociate cu deficiență psihosocială și/sau deficiență mintală ușoară. Evaluarea psihosocială realizată de personal calificat relevă un deficit important al capacităților de adaptare, manifestat prin dificultăți de interacțiune cu unul sau mai multe elemente din mediul familial, școlar și/sau social.

Elevul cu tulburări de comportament asociate cu deficiență psihosocială este cel la care evaluarea funcționalității globale conduce la diagnosticul de delincvență sau dezordine majoră de comportament. Evaluarea este realizată de o echipă multidisciplinară, prin tehnici de observație sistematică, analiză și instrumente psihologice standardizate.

Dificultățile de interacțiune cu mediul sunt considerate semnificative în măsura în care devin vătămătoare pentru dezvoltarea proprie sau a altuia, în pofida măsurilor obișnuite de încadrare disciplinară.

Reguli ale orientării școlare în cazul elevilor cu CES

1. În evaluările medicale se va utiliza diagnosticul clinic numai orientativ, pentru a se evita riscul confuziei între posibilitățile individuale de adaptare și probabilitățile statistice ale adaptării categoriilor de apartenență.
2. Se va decide orientarea copilului spre învățământul special, cu caracter temporar și revenire pentru reexaminare complexă și reorientare.
3. Se va evita, pe cât este posibil, practica de a decide reorientarea cazurilor, după gradul și tipul deficienței, totdeauna în jos, de la unități școlare cu cerințe instructiv-educative de nivel mai ridicat către unități educaționale cu oferte educative reduse.
4. Se impune diversificarea standardelor educaționale, cu marcarea nivelurilor de progres ale fiecărui elev.
5. Este de dorit să se valorifice avantajele îmbogățirii ofertelor educative și deschiderea unităților școlare din învățământul obișnuit pentru primirea elevilor cu CES în clase speciale.
6. Esențială este schimbarea de atitudine față de persoana cu CES și disponibilitatea de investiție materială și de resurse umane pentru asigurarea ajutorului necesar.

Termenul "special" este utilizat pentru a desemna ceea ce se constituie în ceva îndepărtat de obișnuit, de normă statistică și care este destinat unor finalități particulare. Elevul cu cerințe speciale posedă alături de nevoile generale și alte nevoi cu caracter particular, care nu sunt comune, obișnuite, oarecare. Pentru valorizarea socială a caracteristicilor de acest tip a fost utilizat termenul **special** cu sens de ocazional, remarcabil sau rar, deosebit. Nu este desemnat un defect sau stigmat, care marginalizează social.

Nevoia educativă specială este o stare a persoanei sau organismului, în absența unor condiții interne prealabile, necesare în dezvoltare. Atingerea nivelului de satisfacție este îngreunată în mediul școlar. Nevoia specială de educație ia forma dinamică a cerinței față de educație, ca diferență între starea

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale
2014-2020

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

Axa prioritară: Educație și competențe; Obiectiv specific 6: Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul pre-universitar în vederea promovării unor servicii educaționale de calitate orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive

Denumirea proiectului: *DidactForm - Cadre DIDACTiceFORMate pentru educatie incluziva de calitate (POCU/73/6/6/106758)*

actuală și un nivel superior, proiectat, de dezvoltare, achiziție educațională și realizare profesională, familială, socială.

Nevoiele speciale ce decurg din deficiențe care generează handicapuri iau forma unor cerințe adresate școlii. Termenul de "școală" are aici sensul cel mai larg, desemnând orice instituție sau organizație dedicată educației. Școala este solicitată să ofere mediul necesar oricărei ființe umane pentru instrumentarea sa în vederea supraviețuirii, calității vieții, deciziei în cunoștință de cauză, învățării permanente și adaptării la schimbarea vieții sociale și profesionale.

Bibliografie:

- *Resolution on Better Integrating Lifelong Guidance into Lifelong Learning Strategies.* (2008). The Council of European Union. Disponibilă la adresa: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st15/st15030.en08.pdf>.
- Gherguț, A., *Educația incluzivă și pedagogia diversității*, Iași, Editura Polirom, 2016
- Gherguț, A., Frumos, L., *Educația incluzivă. Ghid metodologic*, Iași, Editura Polirom, 2019

